

EDGAR ALLANAS POE

VARNAS  
IR KITI EILĒRAŠĀI





EDGAR ALLAN POE

**VARNAS**  
IR KITI EILĖRAŠČIAI



Iliustracijos W. Heath Robinson

Iš anglų kalbos vertė  
ALGIMANTAS ZEIKUS





## Vertėjo pratarinė

Edgaras Alanas Po (Edgar Allan Poe, 1809–1849) parašė tik keliasdešimt eilėraščių, tikrai ne daug, tačiau pasaulinio garso lyriko šlovė jam pelnė, net galima sakyti, abiejų rankų pirštais suskaičiuojami. Kiti geri, jausmingi, bet panašių randame ir kitų poetų kūryboje, o be tų kelių pasaulio lyrikos lobynas daug prarastų. Tie perlai todėl tokie šiltai spindūs, kad žėri erdvėje tarp gyvenimo ir mirties. Galima sakyti – tarp dviejų dimensijų: žemiškojo gyvenimo (o jį poetas myli aistringai) ir įsivaizduojamos jo tąšos po mirties (šešėliškos būties). Todėl dvelkteli pesimizmu, nes išsiskyrimas su mylimaisiais neapsakomai skaudus ir jam, ir lyriniam kūrinio subjektams. Tai amžinosios temos, tačiau taip talentingai interpretuojamos, jog jaudino, jaudina ir jaudins. Žmonija amžiais ieškos kelio į laimę, kaip stebuklingojo Eldorado ieško tokio paties pavadinimo eilėraštyje bergždžių pastangų pražudytas riteris; krankdamas viltims gūdų „Niekados“ ne pas vieną

atplautos juodasis paukštis iš baladės „Varnas“; ne vienas gedėdamas mylimojo ar mylimosios nesiskirs su prisiminimų sukeltais vaizdiniais, kaip nesiskiria ir eilėraščio „Anabel Li“ lyrinis herojus. Šilerio „Varpo“ įkvėpta baladė „Varpai“, poemos „Al Aaraafas“ chrestomatiniu tapęs skirsnis „Ligėja“, eilėraščiai „Ulalumė“, „Eulialija“, „Sonetas Zantei“, „Sonetas apie tylą“, „Kirminas nugalėtojas“ etc., – nors kalba apie žmogaus gyvenimo tragizmą, tačiau iš jų trykšta nuoširdaus prieraišumo prie to, kas žemiška, šilima.

Kasdieninė butis poeto, atrodo, nedomina. Tik vienas ryškesnis kūrinys skirtas pragmatiškajai XIX a. JAV buičiai pašaipiai pavaizduoti – „*O, tempora! O, mores!*“ Jam rūpi ne fizinio veiksmo plėtotė, o dvasinės būsenos išraiška, todėl trumpesnę lyrinį kūrinį (eilėrašį) vertina labiau negu ilgesnį (poemą).

Vargu ar būčiau suradęs kaip savotišką Eldoradą Edgardo Alano Po poeziją, jei pokario metais žurnale „Pergalė“ nebūčiau aptikęs kito „Eldorado“ – Aleksio Churgino skambiai išversto eilėraščio. Tai vienas iš E. A. Po poezijos perlų, taip skaidriai įspindęs man į sąmonę jau ankstyvoje jaunystėje, kad įspūdis neblėso nei bręstant, nei senstant ir netgi įkvėpė mintį amerikiečių genijų prakalbinti lietuviškai. Kad to galėčiau siekti, jau gerokai įžengęs į septintą dešimtį ėmiau įnirtingai kalti anglų kalbą. Išmokau tiek, kad jau galėjau lyg per rūką pažvelgti į poeto dvasinio pasaulio horizontus, rūkas ėmė skaidrėti, ir *step by step* pradėjau minti kelią į seną savo svajonę. Išverčiau visus man žinomus E. A. Po eilėraščius.

Yra literatūrologų, kurie E. A. Po poezijoje randa dirbtinumą, išpūstumą, schematizmą. Ypač jiems režia ausį dažni tų pačių frazių kartojimai. Manau, jie neteisūs. Jo poezija labai muzikali, todėl ir kartojimai skirti sąmoningai įteigti skambesiui. Poetas sako, jog poezija yra muzikaliai išreikšta idėja. O muzikai melodiniai pasikartojimai būdingi ir netgi būtini: atimkime iš dainų refrenus, ir jos nebus tokios pagavios. Taigi negalima ignoruoti ir poezijos, išskirtinai pretenduojančios į muzikalumą. Įsivaizduokite „Ulalumę“ be pasikartojimų – ji netektų klausą žavinčių sąskambių ir būtų tik gražus eilėraštinis, o ne skambesių žodinė simfonija.

Skambesį lemia ne tik pasikartojimai, ne tik įprastinės poetinės instrumentuotės, bet ir pati frazė, skambių garsų netgi ne aliteracijoms sudaryti gausa – kitaip sakant, poetui rūpi visuotinis eilėraščio skambesys. Todėl stengiausi neprisirišdamas prie teksto eilėraštinį ne versti, o perkurti. Pastangos grūste grūsti originalo teksto detales lemia perkrovą ir poezijos perlą kartais paverčia išversta rankove. Juk klaiku, kai skaitai tik vertimą, o ne eilėraštinį, kai skambesį stelbia ritminės perkrovos siekiant priartėti prie originalo teksto. Jei klausia sugaudavau malonius sąskambius, nesidrovėdavau susiraukusio teksto priekaištų ir, gerai ar blogai padariau, klausdavau tik eilėraštinio.

Kūrinius verčiant naudotasi šiais leidiniais: Poe, *Poetus and Prose*, David Campbell Publishers Ltd., 1995; Edgar Allan Poe, *Complete Poems*, University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 2000.

Medžiagą aiškinimams ėmiau iš minėtų ir kitų šaltinių, pasinaudojau ir rusų kalba išleistos Pasaulinės literatūros bibliotekos E. A. Po skirto tomo (1976) komentarais. Vertėjo aiškinimus stengiausi pateikti kuo trumpesnius. Autentiškieji paties E. A. Po aiškinimai (kartais čia jie trumpai persakomi ir tai nurodoma) dažnai labai ilgi: nurodoma tos ar kitos teksto vietos sąsaja su kitų autorių kūriniais, rytuojama lotynų ir prancūzų kalbomis, aprašinėjamos smulkmenos etc. Tokios pastabos, be abejo, vertingos literatūrologams, tačiau tyrinėjami ne vertimai, o originalo tekstai. Vertimas turi atkurti kūrinio emocijas ir vaizdus. Jis skirtas skaityti, o ne kūrinio stiliui ar kalbai analizuoti.

Nežinau, kaip kitiems, bet man labai nepatinka beveik kas puslapį dirščioti į paaiškinimus, pateikiamus knygos pabaigoje. Daug maloniau, kai būtini priedašai būna skaitomo puslapio apačioje – neblaško, nenutraukia vizijos. Taip ir bus šioje knygoje. Išskyrus poemą „Al Aaraafas“, kur aiškinimų gausu.

*Algimantas Zeikus*





## Įvadas

Vedžiojos ji mane kadais  
Ūksmingo ežero krantais  
Kaip lapai rudenio marga  
Mielos vaikystės papūga –  
Romantika. Ir gyvenau  
Kartodamas sau jos žodžius –  
Žvelgiau į paslapčių gūdžius,  
Kuriuos giesmėj jos pažinau.

Paskui svajonę vydamies  
Lyg tropikų audra gaudi  
Praskriejo metai be prasmės –  
Nors siautulingi, bet tušti.  
Jei, būdavo, skliautai nušvis –  
Tuo pat užgriūva debesis.  
Bet ir grūmodamas dangus  
Man siūsdavo vilties žaibus.

Dažnai svaigindavaus vynu,  
Žavėjaus Anakreontu –

Tuo dainium meilės ir giedros.  
Beje, ir tramdomos aistros.  
Bet jo džiaugsmų pati pradžia  
Tuo pat man virsdavo kančia:  
Jo pokštai – meile, tik liūdna,  
Jo vynas – žudančia liepsna.  
Bet aš žiūrėjau pro pirštus  
Į audrą žadančius skliautus,  
Jaunystės klystkeliais slidžiais  
Ėjau bedugnių pakraščiais,  
Kur tarp savęs ir nekaltos  
Tyrai pamilusios širdies –  
Tarp meilės, laiko ir lemties –  
Regėjau mirtį nuolatos.

Po to Kondoro metai klaikūs  
Užgriuvo juodu debesim  
Su žudančių žaibų ugnim,  
Ir net mane išmokė laikas  
Į viską žvelgt kitom akim.  
Jei kartais sielvartui aprimus  
Pajusdavau dar įkvėpimą,  
Tai apimtas minties keistos  
Kančios nepatikėjau rimui –  
Maniau, kad bus nusikaltimas,  
Jei lyros stygos neraudos.



O šiandien – šiandien visa tai –  
Tik graudūs praeities aidai:  
Ir mirksniai meilės nuostabios,  
Ir naktys širdgėlos kraupios.  
Aistrų taurė jau išgerta  
Lig dugno... Viskas praėjis:  
Svajonės, meilė ir viltis.  
Ir rankoje taurė kita,  
Kurioj vienatvę skandinu –  
Užlieju tuštumą vynu.

Žinau, kur veda visa tai,  
Bet štai imi ir sumąstai  
Jau be vilties ir nevilties  
Per monotoniją buities  
Nudriekt šešėlius praeities,  
Kaip lapai krintantys graudžius,  
Bet šiandien niekam neskaudžius.  
Gal ir jauni susivilios  
Pažvelgt į gūdį jų tylos,  
Na, o pražildytas būties  
Gal ras čia ir savęs paties.

---

Yra leidinių, kuriuose iš „Įvado“ pirmo ir ketvirto posmo suformuotas tekstas pateikiamas kaip atskiras eilėraštis, pavadintas „Romansas“ (Romance). Jį rasite šios knygos pabaigoje.



## Miegančioji

Nežemiškai slopi tylą,  
Jog net girdėti, kaip migla  
Iš slėnių pilnatis liūdnu  
Lašnoja skambiai ant kalnų,  
Paskum, spindėdama žydrai,  
Lyg vasaros nakties kerai  
Užplunka miegančius klonius,  
Nužybsi per rozmarinus  
Kapų tyloj ant kauburių,  
Per lelijas tarp ajerų;  
Ties jau užžėlusiu taku  
Griuvėsiai dangstosi ūku.  
Bet rodosi, jog net matai,  
Kad ežeras ir jo krantai –  
Lyg snūdūs Letos atšvaitai.  
O Airin?! Airin jau tarp tų  
Būties būtosios atšvaitų.\*

---

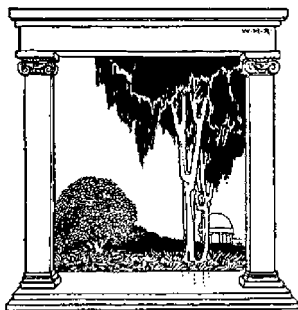
\* Airin (Irene) – nekonkretizuotos simbolinis mylimosios vardas, reiškiantis taiką, ramybę.

Kaip keista: jau gili naktis,  
O langas atdaras dar vis!  
Vėjūksčiai, žvalūs ir linksmi,  
Po vidų vaikos šėldami;  
Suvirpa baugiai ir keistai  
Puošnaus baldakimo kutai  
Virš Tavo karsto, na, o ta  
Su vėjais šėlstanti svita  
Gūdžių kaip šmėklos atšvaitų  
Nuo sienų leidžias ant grindų.

Čia taip nyku, čia taip gūdu!  
O Tu? Turbūt sapnuoji Tu,  
Kaip iš toli, iš už būties  
Grįžti į žydrį pilnaties  
To sodo medžiams nelaukta,  
Kaip įkapių šilkai balta,  
Tyli, didinga ir keista.

Bet ledi miega! Jos naktis  
Tyli kaip nebūties būtis.  
Tegul jos nesudrums trandis!  
Tarp medžių šlamesio tylaus  
Kripta jos palaikus priglaus –  
Atvers jai geležies vartus,  
Puošnios užuolaidos kraštus

Triumfuodama ir vėl praskleis –  
Ir mylimąją įsileis  
Tas kapas, vienišas, gūdus.  
O juk kadais į tuos vartus  
Svaidydavai akmenukus,  
Ir taip, kad gausdavo aidai.  
Ir Tu tikėdavai šventai,  
Jog tai – ne geležis skardi,  
O raudant mirusius girdi.





## Anabel Li \*

Kitados, oi, seniai, be galo seniai,  
Tolimoj pajūrio šaly  
Nelauktai sutikau mergaitę, vardu  
(Gal dar pamenat?) Anabel Li.  
Pamilau ją, ir ji pamilo mane,  
Ir ta meilė buvo gili.

Buvom mes lyg vaikai – laimingi, tyri:  
Tolimoj pajūrio šaly  
Meilė buvo šventa, ir daugiau nei šventa,  
Ir gilesnė negu gili.  
Bet pavydo akim ėmė žvelgt angelai  
Į mane ir Anabel Li.

Ir mes tapom aukom pavydo baisaus:  
Tolimoj pajūrio šaly

---

\* Eilėraštis, Virginijos (žmonos) atminimui sukurtas, pirmą kartą buvo publikuotas poeto laidotuvių dieną.



Šiaurės vējas atskriejēs pašiaušē marias  
Ir sušaldē Anabel Li.  
Buvo ji iš garsios, kilmingos šeimos,  
Tad gandas pasklido toli.  
Sarkofagas ją priglaudē kriptoj genties  
Tolimoj pajūrio šaly.

Pasirodo, net jie, net angelai,  
Pikto smurto griebtis galį,  
Sau geidē jos! (Taip kalba lig šiol  
Tolimoj pajūrio šaly.)  
Ir papūtē vējas audringas, žvarbus  
Ir sustingdē Anabel Li.

Jā nužudē šiaurys, bet meilēs šiaurys,  
Nors jaunos, nužudyt neįstengs,  
Nors ir stengsis, tikrai neįstengs.  
Marių demonai siaus, grėsmingai skraidys  
Angelai, tik paveiksluos mieli, –  
Mūsų sielų neperskirs, ir būsiu su ja,  
Su žaviąja Anabel Li.